

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ULUSAL VOLEYBOL HAKEMLERİNİN EMPATİ EĞİLİMLERİNİN BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mervenur ALMAK

Samsun
Nisan-2019

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ULUSAL VOLEYBOL HAKEMLERİNİN EMPATİ EĞİLİMLERİNİN BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mervenur ALMAK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÇEBİ

Samsun
Nisan-2019

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mervenur ALMAK tarafından Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÇEBİ danışmanlığında hazırlanan ‘‘Ulusal Voleybol Hakemlerinin Empati Eğilimlerinin Belirlenmesi’’ başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından /..... /2019 tarihinde yapılan sınav ile Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :
(Unvanı, Adı Soyadı, Üniversite)

Üye :
(Unvanı, Adı Soyadı, Üniversite)

Üye :
(Unvanı, Adı Soyadı, Üniversite)

ONAY

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

.... / /.....

Prof. Dr. Ahmet UZUN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Öncelikle Yüksek Lisans sürecimde ve “Ulusal Voleybol Hakemlerinin Empati Eğilimlerinin Belirlenmesi” başlıklı araştırmamızın her aşamasında değerli görüş ve önerileriyle beni yönlendiren, sabırla dinleyen, tecrübelerini, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi Antrenörlük Eğitimi Bölüm Başkanı Prof. Dr. S. Ahmet AĞAOĞLU’na tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÇEBİ’ye ve Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU’na en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmamıza her türlü desteği veren Türkiye Voleybol Federasyonu’na ve Merkez Hakem Kurulu Başkanı Aziz YENER’e, bu çalışmaya katılan Türkiye Ulusal voleybol hakemlerimize sonsuz teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında bana yardımcı olan, evinin kapılarını açan çok değerli dostum İrem Şilan Başar’a, desteğinden dolayı değerli kardeşim Eda Bilen’e, bana sabır göstererek destek olan değerli nişanım Osman Tuğra Güner’e, bana hem anne hem baba olan canım babam Ömer Almak’a, beni her daim destekleyen ve güç veren değerli yol arkadaşlarım Rahime Saraç, Nida Yalçın, Sedanur Söylevi, Nurselin Kılıçaslan ve Gülay Öztürk’e teşekkür ederim.

ÖZET

ULUSAL VOLEYBOL HAKEMLERİNİN EMPATİ EĞİLİMLERİNİN BELİRLENMESİ

Amaç: Bu çalışmanın amacı Ulusal Voleybol hakemlerinin empati eğilimlerinin belirlenmesidir.

Materyal ve Metot: Bu çalışmanın örneklemini Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan 371 ulusal voleybol hakemi oluşturmaktadır. Veriler "Empatik Eğilim Ölçeği" ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde Student t testi, tek yönlü anova ve LSD testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan hakemlerin cinsiyete, yaş ve eğitim durumuna göre empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Spor dalı ile uğraşan hakemlerin empati eğilim puanı spor dalı ile uğraşmayanlardan anlamlı derecede yüksektir ($p<0,05$). Uğraşılan spor dalı voleybol ve diğerleri olma durumuna, yaşam yerine, memur ve diğer çalışanlar olma durumuna göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Sonuç: Voleybol hakemlerinin cinsiyet ve eğitim durumuna göre empatik eğilimlerinin benzer olduğu, hakemlik yılına ve hakemlik seviyesine göre ise değiştiği sonucuna varılmıştır. Voleybol hakemlerinin empati seviyelerinin artırılması için bir spor dalı ile uğraşan kişilerden seçilmesi ve hakemlik süreci içerisinde değişik organizasyonlarda görev almaları önerilir.

Anahtar kelimeler: Empati; Hakem; Spor; Voleybol

Mervenur ALMAK, Yüksek Lisans Tezi
Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Samsun, Nisan-2019

ABSTRACT

DETERMINATION OF EMPATHIC TRENDS OF NATIONAL VOLLEYBALL REFEREES

Aim: The aim of this study is to determine empathy tendencies of National Volleyball Referees.

Material and Method: 371 national volleyball referees working at around the different cities of Turkey are included in this research. Data were collected with top Empathic Tendency Scale Ver. Student t test, one-way anova and LSD tests were used to evaluate the data.

Results: There was no significant difference between empathic tendency scores according to gender, age and educational status of the participating referees ($p > 0.05$). Empathy tendency score of the referees dealing with sports was significantly higher than those not dealing with sports ($p < 0.05$).

There was no significant difference between the empathic tendency scores of the volleyball referees according to the status of volleyball branch and others, the place of life, serving as civil servants and other employees. ($p > 0.05$).

Conclusion: It was concluded that the volleyball referees had similar empathic tendencies according to gender and educational status, and changed according to refereeing year and refereeing level. In order to increase the empathy levels of volleyball referees, it is recommended to be selected from people who are engaged in a sport branch and to take part in different organizations during the arbitration process.

Key words: Empathy; Referee; Sport; Volleyball

Mervenur ALMAK, Master Thesis

Ondokuz Mayıs University - Samsun, April - 2019

SİMGELER VE KISALTMALAR

ARK: Arkadaşları

FIFA: Uluslararası Futbol Federasyonu

FIVB: Uluslararası Voleybol Federasyonu

MHK: Merkez Hakem Kurulu

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
SİMGELER VE KISALTMALAR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Voleybolda Kullanılan Teknikler	5
2.1.1. Manşet Pas	5
2.1.2. Parmak Pas	6
2.1.3. Servis	6
2.1.4.Hücum (Smaç).....	6
2.1.5. Blok	7
2.1.6. Savunma	8
2.2. Hakem.....	9
2.3. Empati.....	12
3. MATERYAL VE METOT	20
3.1. Etik Onay	20
3.2. Çalışma Grubu	20
3.3. Veri Toplama Aracı	20
3.4. İstatistiksel Değerlendirme	20
4. BULGULAR	21
5. TARTIŞMA	24
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	27
KAYNAKLAR	29
ÖZGEÇMİŞ	37

1. GİRİŞ

Spor, geniş manada etkileri olan ve gün geçtikçe de daha fazla önem kazanan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç içerisinde bilim adamları tarafından kabul edilen, toplumun değerlerini geliştirmeyi hedefleyen, sosyalleşme sürecinde etkileri olan, kitleler arası tabakaları da kapsamaktadır. Spor sayesinde bürokrasi ile ilgili gözlem yapabilme yeteneği gelişir, bu durumla birlikte toplumu bir arada tutan değerleri ve geleneksel çalışma alanını sağlayan bir kapsamdır. Spor oyunu içerisinde bulunan oyunun çeşidi, yapılan oyunun rekabet edilebilir olması spor kavramına farklı bir boyut kazandırmaktadır. Bu kavramın içinde kurallar, katılımcılar ve spor kavramı ile ilgili spordan faydalanan ve faydalanmayan gruplar yer alır. Ayrıca ödül kavramı gibi toplumda karşılık bulan bir yapının olması da spor kavramını ayrı bir dünya olarak kabul edilmesine olanak sağlar (Yetim, 2000).

William Morgan ilk defa 1895 yılında voleybol sporunu, file ile ikiye ayrılmış bir alan üzerinde iki takımın karşılıklı olarak yer aldığı bir oyun olarak tanımlamıştır.

Voleybol branşı incelendiğinde popüler sporlardan birisi olarak kabul edilmektedir. Voleybol branşı takım sporu olarak karşımıza çıkmasına rağmen sporun doğasında yer alan kişisel hareketleri kapsamaktadır. Bireysel olarak ortaya koyulan hareketler ve bu hareketler arasındaki uyum takım birlikteliğini ortaya çıkarır. Voleybol oyununda başarı elde edebilmek için takım ruhuna ve yardımlaşmaya ihtiyaç vardır. Bu başarının ortaya çıkabilmesi için voleybolcuların birbirlerine anlayışlı olmaları da olmazsa olmaz bir durumdur. Voleybolcuların saha içi ve saha dışı sosyal hayatlarındaki uyum takım ruhu ve takım birlikteliği duygusu açısından önemli kavramlardır. Bu sebeple bir takımı oluşturan kişilerin arasındaki iletişim ve empati düzeyi de önem arz etmektedir (Kabasakal ve Şahan, 2009).

Başka bir deyişle empati; bir başkasının yaşadığı deneyimleri bir elbise gibi giyinerek, onun duygularını anlama ve onun hakkında bilgi edinmedir. Burada “bir başkasının duygularının bir elbise gibi giyinilmesi” ibaresiyle “yerine koyulan kişinin hareketlerine anlam katan duygular” kastedilmektedir. Empati kişinin, hayal etme, taklit, gözlem, dili kullanma, bakış açısı oluşturma veya duygulara iştirak etme vasıtasıyla onun duygularını anlaması ve bilgi edinmesini sağlar. Bu tanım, empatinin asıl öneminin “bir insanın başka bir insanı anlama çabası” olduğunu, açıkça göstermektedir (Keskin, 2007).

Müsabaka anında hakemler, sporcular ve teknik kadro sürekli bir iletişim halindedir. Bu iletişim halinde sporcu-hakem, hakem-teknik heyet arasındaki anlaşma durumu iletişimin kolaylaşması için önemlidir. Bu etkileşimin sağlıklı ve doğru olarak ilerleyebilmesi için empati önemlidir. Empati sayesinde insanlar birbirini anlayabilecek bir beceri olarak görülmektedir. Kişinin bir durum anında karşı taraftaki kişinin yerine kendini koyabilmesi sorunları aza indirme açısından önemlidir. Böylelikle sorunlarda aza indirgenmiş olacaktır. Bu süreç müsabaka boyunca devam ettiğinde iletişim bakımından empatinin değeri kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır.

Takım sporlarının kişilerin gelişimine oldukça etkisi vardır. Voleybol branşının da takım sporu olmasına bağlı olarak kişilerin gelişimine katkı sağladığı söylenebilir. Bu gelişim fiziksel gelişimle birlikte psikolojik ve sosyal bir gelişimdir. Voleybol oyununun kurallara uygun şekilde sistemli bir şekilde yapılabilmesi için hakemler önemli bir unsurdur. Maçlar esnasında hakemlerin kesin kurallar vermesi nedeniyle çok büyük sorumluluk ortaya çıkmaktadır. Hakemler için bu sorumluluk oldukça önemlidir.

Hakem; ihtilafta olan iki taraf arasında doğruyu işaret ederek aracılık yapan kişidir (MHK Yayını, 1997).

Hakem; oynanacak olan müsabaka ile irtibatı olan her şeyin kontrolündeki kimsedir (Evans ve Bellon, 2000).

Sporcularla beraber sahada mücadele veren ve o müsabakaların sonuçlarında direkt olarak etkisi olan hakemler; “müsabakalarda alınan sayıları tespit etmek ve kurallara uymayanları cezalandırmakla görevlendirilen kişi olarak” müsabakaların, oyun kuralları içerisinde fair-play (adil oyun) ilkeleri çerçevesinde oynanması, sonuçlandırılması ve kurallara uyulmasını garanti eden bir vazgeçilmezdir (Cengiz ve Pulur, 2004).

Hakemler, yönettikleri maçlarda cesur ve kararlı olabilmek için, daha çabuk motive olma, kendine güven, baskı altında çabuk ve kesin karar verebilme, algılama, dikkat, kaygı ve stresle mücadele etme gibi özellikleri olan kişilerdir (Doğan ve Moralı, 1996).

Hakemlik ülkemizde genellikle ikinci bir iş olarak yapılmaktadır (Doğan, 2004).

Türkiye profesyonel liglerinde görev yapan voleybol hakemlerinin empatik eğilim düzeylerinin belirlenmesinde hakemlerin sergiledikleri davranışların daha iyi

açıklanmasını sağlayacaktır. Bu amaçla çalışmada hakemlik ve empati tüm yönleriyle açıklandıktan sonra yapılan anket çalışmasıyla; hakemlerin hangi seviyede hakemlik yaptıkları, yıl değişkenliği, eğitim düzeyleri, meslekleri ve hakemlik kariyerlerinin empatik eğilim düzeylerinin belirlenmesinin etkisi incelenmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

Spor toplumsal yaşamın ve toplumsal kültürün ayrılmaz bir birleşenidir ve aynı zamanda zaman içinde amacı açısından değişiklik göstermektedir. Nasıl insanlık doğayı kontrol altına almaya çalışıyorsa, spor da insanın kendi vücudunu kontrol altına alma çabasının bir sonucudur. Bunun yanında bireyler spor aracılığıyla bir takıma veya bir gruba üye olarak yalnızlık duygusunu yener. Bir spor takımını destekleyerek o takımın başarı veya başarısızlıklarıyla bütünleşir. Takımın başarısını kendisine yansıtır. Yalnız kaldığında heyecan ve coşkunluk göstermezken, grup halindeyken gösterilir. Bunun için psikiyatristler sporu bir tür hastane olarak görmektedirler. Bastırılmış duyguların dışarıya atılması, yani bireylerin deşarj olmasına yol açan spor alanları, psikiyatristler tarafından tedavi merkezleri olarak görülmektedir (Türkel, 2010).

Birden fazla boyutu olan spor, farklı amaçlar için yapılabilir: yarışma ve performansa dönük, sağlıklı yaşam, serbest zamanları değerlendirmek, toplumsal bağları kuvvetlendirmek, hoş vakit geçirmek gibi. Ayrıca spor, gerçekleştirdiği yer ve zamanına göre farklı türlere ayrılmaktadır. Bu nedenle sporu tek ve kesin tanıma sığdırmak zordur. Spor, başarıyı genişletme ve yarışmalarda üstün gelme amacı için gösterilen çabayı bedensel bakımından daha yetenekli olanların seçilmesini ve seçilenlerin sürekli ve yoğun bir eğitimle yetiştirilmesini gerekli kılar (Kat, 2009).

Sporun anayasası sağlığa, birliğe, beraberliğe, kardeşliğe, arkadaşlığa centilmenliğe ve dostluğa dayanan bir insan topluluğu ekolüdür (Nakip, 2015).

Spor; dünyada her yaş kademesinden ve meslekten katılım ve izleyici bulan sosyal bir olgudur (Öztürk, 1997). Günümüzde sporda kazanılan uluslararası başarılar, toplumun günlük yaşamında ve moral düzeyinde oldukça önemli bir değer taşır hale gelmiştir (Açıkada, 1990).

William Morgan ilk defa 1895 yılında voleybol sporunu, file ile ikiye ayrılmış bir alan üzerinde iki takımın karşılıklı olarak yer aldığı bir oyun olarak tanımlamıştır. Voleybolda oyun alanı 18 X 9 m. ölçülerinde dikdörtgen şeklinde ve simetriktir. Oyun sahasının üzerinde bulunan serbest oyun boşluğu, her türlü engelden arındırılmıştır. Serbest oyun alanının oyun sahası yüzeyinden ölçüldüğünde yüksekliği en az 7 m. olmalıdır. FIVB (Federation international de Volley-Ball), voleybolda file yüksekliği; erkekler için 2.43 m, bayanlar için 2.24 metredir.

2.1. Voleybolda Kullanılan Teknikler

2.1.1. Manşet Pas

Manşet pas kolların üst kısmı ile yapılan ve baskın olarak servis karşılama sırasında kullanılan voleybolun temel savunma tekniğidir (Tennant, 1986).

Servis karşılama takımların başarılı olmaları için en önemli kriterlerden birisidir. Takımların kazanmaya giden yolda en az sahip oldukları iyi hücum oyuncuları kadar iyi servis karşılayan oyunculara da ihtiyaçları vardır. Bir başka deyişle, pasörün ve hücum oyuncularının teknik ve taktik yeteneklerini en iyi şekilde sergileyebilmeleri ve öne çıkarmaları için manşet pasın fileden optimal yükseklikte ve uzaklıkta olması gerekmektedir (Orkunoğlu, 1988).

Voleybolda manşet pas, ilk olarak Çekoslovakyalılar tarafından bulunmuştur. Ancak günümüz voleybolunda kullanılan manşet pas tekniği ilk kez 1960 yılında Brezilya'daki Dünya şampiyonasında sert hücum ve servisleri bu teknik ile karşılayan Japonlar tarafından en iyi şekilde kullanılmıştır. 1966 yılında Çekoslovakya'da (Prag) yapılan bir toplantıda manşet pas Uluslararası Voleybol Federasyonu'nun aldığı kararla oyun kurallarına yeni bir teknik olarak katılmıştır (Çelenk, 1998).

Servis karşılama sırasında top pasöre yeterince yükseklikte ve hızla verilirse, kullanılan hücum sistemine bağlı olarak takımın birçok şekilde atak yapması mümkün hale gelir. Manşetin pasöre iyi bir şekilde gelmesi pasörün iyi oyun kurmasına olanak sağlar (Orkunoğlu, 1998).

Manşet pas, takım hücumunun ve takım hücumcusunun temelidir. Hücum temposu ve oyun tarzı, takımın doğru manşet karşılama yeteneğinin etrafında döner. Tutarlı ve doğru manşet pas olmadan, takımlar hücum oyuncularını ve oyun kurucularını etkin olarak kullanamazlar, etkili şekilde oyun kuramazlar (Lisa, 2005).

Manşet pas kolaylığıyla ve az riskli oluşu nedeniyle her zaman kullanılmaktadır. Özellikle, oyunun ilerlemesi ve gelişmesine, hızlanmasına manşet pasın çok büyük katkısı olmuştur. Voleybolda kullanılan en önemli tekniklerdendir. Çünkü pas amacı ile kullanılabilceği gibi servis karşılamak ve savunma yapmak için de kullanılır. Ayrıca, iyi servis karşılama takımın özgüvenini arttırdığı bilinmektedir. Bu da takımın motivasyonunu üst seviyeye yükseltir (Çelenk, 1998).

2.1.2. Parmak Pas

Voleybol oyununda kullanılan temel tekniklerin en başında gelir. Oyuncular, topu seçilmiş oyuncuya atarken parmaklarından ayrı olarak kollarını ve özellikle de bacaklarını da kullanırlar. Ayrıca vücudun, vuruşun yapılacağı yöne doğru önceden çevrilmesi de çok önemlidir (Tiryaki, 1999).

Görevi oyun kurmak olan pasörlerin en çok kullandığı pas tekniğidir. İyi bir pasörün mükemmel bir parmak pas tekniğine sahip olması gerekmektedir. Parmak pasta amaç, tutmadan, avuç içini kullanmadan, parmaklarla topu seçilmiş oyuncuya atmaktır. Parmak pas tekniğinde parmaklarımızın topu kavraması çok önemlidir (fivb.com).

2.1.3. Servis

Voleybol oyunu servis atışı ile başlar (Yücesoy, 1987). Servis kullanma, servis bölgesindeki oyuncu tarafından, topa bir el veya kol ile vurularak topun oyuna sokulması hareketidir. Servis atacak oyuncu, hakemin işaretiyle birlikte topu oyuna sokmalıdır. Aynı zamanda servis, çağdaş voleybolda takımların ilk hücum varyasyonu olarak yer bulmaktadır. Servis tekniği, önceleri oyunu başlatan vuruş olarak biliniyordu. Daha sonraları sayı almak için servis atan takım olma gerçeği, bu tekniğin taktiksel yönüne ağırlık verilmesine ve servisin öneminin artmasını sağlamıştır (Eralp ve ark., 2006).

Özellikle taktik olarak belirli alanlara atılan servislerle, rakip takımın etkili oyun kurması ve etkili hücum yapması engellenmekte ve etkili bir hücum-savunma aracı olarak kullanılmaktadır (fivb.com).

Taktik olarak atılan kısa servisler özellikle karşı takım etkili hücum oyuncularının etkinliğini ve verimliliğini azaltabilmektedir. Zaman içinde servise ilişkin kurallarda bazı değişiklikler yapılmıştır. Böylece yine servis teorik olarak oyunu başlatan vuruş olmasına karşın, daha önceleri kaybedilen servis durumunda atan takım sayı kaybetmezken, yeni kuralda servis kaybı durumunda karşı takım sayı almaktadır. Bu nedenle, servis atışları daha da önem ve özellik kazanmıştır (Ahrabi, 1999).

2.1.4.Hücum (Smaç)

Voleybolu Amerikalılar keşfetmiş olmasına rağmen smaç hareketini ilk olarak, oyunun bulunuşundan on sekiz yıl sonra 1913 yılında Manila'da yapılan Uzak Asya Oyunları'nda Filipinliler uygulamıştır (Bengü, 1983).

Voleybolda topun rakip sahaya vurulması şeklinde uygulanan hücum teknikleri smaç, plase ve smaç plase olarak sıralanabilir. Bu tekniklerde vuruş mekaniği benzerlik gösterirken, topla buluşma esnasında uygulanan kuvvet ve vuruş açılarında farklılıklar vardır çünkü her oyuncunun vücut şekli ve motorik özellikleri birbirinden farklıdır. Voleybolda kullanılan en gösterişli ve dikkat çeken ve voleybol sporunu izleyen takip eden her bireyin en çok beğendiği, keyif aldığı tekniktir (Selinger, 1986).

Bu tekniklerin içinde en etkili hücum elemanı olan smaç tekniği, direk sayı almayı sağlayabilen tekniklerdendir (Eralp, 2006).

Hücumsuz kazanmak düşünülemez ne kadar iyi hücum yaparsan o kadar sayı alma şansın artar. Bu yüzden günümüz voleybolunda hücum tekniği çok önemli bir yere sahiptir (Beacke, 1996).

Müsabaka ısınması sırasında gerçekleştirilen çok güçlü hücumların takım motivasyonunu olumlu yönde attırdığı bilinmektedir. Isınma esnasındaki hazırlık smaçları sporcuyu ve seyirciyi motive ederken rakip oyuncuları da tedirgin edebilir (Yurdakul, 2017).

Hücum hareketi, değişik girişlere (Köşe hücum, orta hücum, geri alan, çabuk hücum payı hücum asansör yapma) sahiptir. Hücumcuların pasöre olan uzaklıkları, kullanılacak olan pasın teknik özelliği dolayısıyla, hücum hareketi karmaşık biyomekanik temellere sahiptir. Çünkü oyuncunun stiline göre hücum çeşidi ve hücum varyasyonu vardır. Bazı oyuncular hızlı hücum yaparlar bazıları yüksek hücum yaparlar bu nedenle her oyuncunun smaç ve hücum tekniği farklı olabilir. Pasörler her oyuncuya uygun pası atmak durumundadır (Vint, 1998).

Çabuk hücum kullananlar, topa daha yakın olup, çabuk giriş yapma özelliği gösterdiklerinden, adım sayıları daha azdır, Atılan pasların yükseklikleri ve hızları da, hücumcunun zamanlamasına etki eder. Değişik yüksekliklerdeki paslara değişik zamanlarda hücum girişleri yapılmaktadır. Bu da voleybol sporuna çok yönlülük katmaktadır (Korkmaz, 2005).

2.1.5. Blok

Blok bir veya birden fazla oyuncunun, rakip takım tarafından yapılan hücumu file üzerinde kollar, ellerin ve vücudun yardımıyla yapılan engelleme hareketidir. Blok tekniği uygulaması zor bir tekniktir. Blok tekniğinin uygulanması için çok antrenman yapmak gereklidir (Akarçeşme, 2010).

Karmaşık bir tekniktir. Öncesinde top takibi ve hazırlık pozisyonu çok önemlidir (Kessel, 1992). İyi blok yapabilmek, birçok etkene bağlıdır. Bunlar sıçrama yeteneği, zamanlama, sağa-sola hareketlilik, çabukluk, pası ve hücumcuyu okuma yeteneği başlıcaları arasında sayılabilmektedir. İyi blok yapılmadığı takdirde rakip hücum oyuncularının işi kolaylaşır. İyi blok yapan takımlar her zaman rakibe büyük bir üstünlük sağlarlar (Yurdakul, 2017).

Blok tekniği, file üzeri savunma olarak nitelenebileceği gibi, iyi bir hücum olarak da adlandırılmaktadır. Amaç, topun rakip alanda öldürülmesi olduğuna göre rakibin hücumunu kesmek ve aynı şiddette cevap niteliği taşıdığı için blok tekniği iyi bir hücum silahıdır. Hareket hızı blok performansında kesin rol oynamaktadır (Martinus ve Buekers, 1997). Voleybolda blok tekli blok, ikili blok, üçlü blok şeklinde yapılmaktadır. Çok üst düzey takımlar üçlü blok yapmaya çalışırlar. Kuşkusuz bu da antrenman sıklığıyla mümkün olabilir. Nitekim günümüz voleybolunda blok; „bir savunmadan ziyade bir hücum organizasyonu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca etkili blok başarılı yer savunmasının da anahtarını oluşturmaktadır. Ayrıca ne kadar blokta iyi yer tutulursa savunma oyuncusuna da o kadar savunma yapma olanağı verilebileceği söylenebilir (Lenberg, 2004).

2.1.6. Savunma

Savunmada temel amaç, topun oyun alanına temasını engellemektir. Blok ile alan savunması rakiplerin smacına karşı savunma için en önemli araçlardan birisidir. Voleybolda yapılan hücumların büyük çoğunluğu savunma ile başlar. Savunma yapılmadan hücumdan söz edilemez. İstatistikler bize, hücum topunun geliş hızının bayanlarda 18m/s, erkeklerde ise 33m/s olduğunu ve bayan voleybolcuların ralli sürelerinin erkeklere göre daha uzun ve savunma yapabilme olanaklarının daha fazla olduğunu göstermektedir. Erkek voleybolu genellikle güç ağırlıklı olduğu için smaç hızları bayağı yüksektir. Bu yüzden savunma yapma olanağı bayan voleyboluna göre daha azdır (Yurdakul, 2017).

Başarılı savunma sadece sayı ve servis kaybını önlemez, aynı zaman da savunma takımın hücum yaklaşımı içerisinde belirleyici olan ilk aşamadır. İyi savunma iyi hücumunda yolunu açar (Fröhner, 1999).

Başarılı bir savunma için her oyuncu karşı taraftan topa vurulmadan önce topla oynamaya hazır olmalıdır. Bu hazırlanmanın tek yolu her hücumda her savunma

oyuncusunun topa vuracakmış gibi hazır beklemesidir. Bu, tüm takımın önce savunma pozisyonuna geçmesini sağlar. Başarılı savunma için bir başka kilit nokta ise, oyuncuların her topa müdahale etmeye çalışması ve en azından topun yere temasına asla izin verilmemesi gerçeğini bilmesidir. Savunmada bütün takım çok iyi konsantre olması ve hep beraber koordineli şekilde hareket etmesi büyük önem taşır (Eralp ve ark., 2006).

Alan savunması rakip hücum oyuncularının hareketlerine ve bloğa ve oyuncuların bireysel özelliklerine bağlıdır. İyi bir savunma, uygun bir karşı hücum hazırlığı için oyunculara yardımcı olur. Başarı, oyuncunun sezinlemeyi öğrenmeyi ne kadar iyi yapabildiğiyle belirlenir. Taktiksel yaklaşımla ilişkili olarak pozisyonun önceden kestirilmesi, hücum çeşitlendirmeleri ve hücumun yönünün bilinmesi savunma başarısını arttırmaktadır. Doğru savunma pozisyonunu kestirmek pek çok durumda mümkün olmasına karşın, bütün durumlarda olanaklı değildir. Her oyuncu, bütün zor topları çabuk tepkide bulunarak ve en üst düzeyde bir çaba ile kurtarmayı deneme ile sorumludur. Voleybol sporunda savunma yaparken çok ciddi hissetme becerisi gerekir (Fröhner, 1999).

2.2. Hakem

Hakem kelimesinin İngilizce karşılığı 'referee'dir. Bu terim de bu dilde 'başvurmak' anlamına gelir. Kısaca hakem tereddütte kalındığında başvurulacak kişidir (FIFA, 1996).

Hakem kelimesi incelendiğinde; bir anlaşmazlık halinde taraflara sorunun çözülmesi için belirlenen kişi kavramı ortaya çıkar. Hakem bir kurum tarafında atanan ve müsabakayı yöneten kişidir. Sporda ise müsabaka esnasında sayıların veya gollerin kim tarafından alındığını belirlemek, dolayısıyla kazanan sayıları belirleyen, müsabaka kurallarını uygulayan aynı zamanda uygulatan kişidir. Hakem aynı zamanda kurallara uymayan oyuncu veya teknik heyeti cezalandırma hakkına da sahip olan kişidir (Durna, 1997).

Hakem; düzenli ve düzgün yaşantısı, dürüst kişiliği ile insan psikolojisinden ve toplum sosyolojisinden bilen, insanın kişisel ve toplumsal davranışlarını yorumlayabilen, saha içindeki ve dışındaki davranışlarıyla örnek olması gereken kimsedir (Orta, 2005).

Oyun kurallarını uygulayan ve tam yetkili ile atanan kişidir (İnal, 1998).

Spor olgusu içinde çok geniş bir halka bulunmaktadır. Bu halkanın bileşenleri; sporcular, taraftarlar, antrenörler, spor kulüpleri, idareciler spor medyası ve hakemlerdir. Spor olgusu sayesinde toplumsal değerler pekiştirilir, kişiler arası etkileşim sayesinde sosyalleşme süreci hızlanır. Bunun yanında toplumda sosyal uyumun sportif faaliyetler yoluyla sağlandığı da ifade edilebilir. Spor içerisinde bulunan bu etkileşim toplumsa birçok uyuşmazlığı da çözmeye yardımcı olmaktadır. Spor maçları esnasında uyuşmazlık olması veya müsabakanın düzgün yönetilmesi konusunda yetkili olan kişi müsabakanın hakemidir. Müsabaka esnasında hakem olası durumları çözen, sportif olarak ortaya çıkabilecek çatışmayı önleyecek kişidir. Hakemin vereceği ve verdiği karar müsabakanın sonucuna direk etki etmektedir. Hakemlerin bu kadar etkili durumda olmalarına bağlı olarak da verdikleri kararlar bazen beğenilmemekte kararlar neticesinde eleştirilerin hedefi olmaktadır (Yenigün, 1997).

Hakemlerin maç esnasında motivasyonlarının yüksek olması gerekmektedir. Kendine güvenin yüksek olması bu sayede de baskı altına olduğu stresli durumlarda doğru karar verebilmelidir. Bu sayede maç esnasında cesur ve kararlı olarak kesin karar verebilir, müsabaka esnasındaki pozisyonları süzebilecek algı ve dikkate sahip olabilecektir (Doğan ve Moralı, 1996).

Hakemler müsabaka sonuçlarına olan etkilerinden dolayı baskıya maruz kalırlar. Bu baskı maç öncesi veya sonrasında da olmaktadır. Müsabakaların sonunda durum ne olursa olsun mutlaka suçlanır ve günah keçisi ilan edilirler. Her türlü müsabaka sonucu olumlu veya olumsuz olmadığına bakılmadan eleştirilirler. Hatta çoğu zaman kişilikleri ile ilgili de yorumların yapıldığı görülmektedir. Bu süreç ister istemez hakemler üzerinde bir baskı yaratır. Bilişsel ve psikolojik olan bu baskılar olumsuz etkilere sebep olabilir (Sülün, 2013).

Hakemin müsabaka sırasında verdiği kararlar çok kısa bir zaman diliminde verilmektedir. Hakem kararını çok çabuk saniyeler içinde vermektedir. Verdiği karar sayesinde haklı ile haksızı belirler. Bu ayırma durumunu yaparken de pozisyon esnasında gördüklerini yorumlar. Verdiği kararların dönüşü yoktur. Hakemler için “spor hakimleri” ifadesini kullanmak doğru olacaktır. Hakim ile hakemin arasındaki farklılık incelenirse hakimin karar vermek için çok fazla zamanı varken hakemin böyle bir zamanı olmamasıdır (Durna, 1997).

Hakemler belirli bir zaman içerisinde birtakım gelişimler ve değişiklikler gösterirler. Bu gelişim fizik yapısı, tecrübe gibi özellikler olabilir. Aynı zamanda yaş, sağlıklı olma durumu, psikolojik algılama gibi durumlar da bu sürecin içerisinde yer alır. Nihayetinde bu özellikler birbirlerini tamamlar ve hakem mesleğinde itibar gören kişi olur. Sürecin sonunda olumlu gelişim göstermesine bağlı olarak da Ulusal ve Uluslararası değerler doğrultusunda hakkında yargı verilen bir “Usta Hakem” olarak karşımıza çıkar (Koludar, 1996).

Spor ile ilgili başarılar birçok değişkenden etkilenir. Bunlar fizyolojik veya performansla ilişkili olabileceği gibi psikolojik faktörlerle de ilişkili olmaktadır. Bu değerlendirme sürecinde bireysel başarılar da psikolojik süreçlerle değerlendirilir ve hakemlik süreci de bu sürecin içindedir. Hakemlik sürecinde motor performans diğer kişilik ve psikolojik faktörlerden nispeten daha az değerli görülmektedir. Hakemin başarılı ve etkili bir hakemlik yürütebilmesi kendine güveni, bilgisi, kişilik özelliği, soğukkanlılığı ve kısmen de sevecenliği ile ilişkilidir (Sellin, 2003).

Hakemlik sürecinin iyi yönetilmesi için oyun kurallarının sadece bilinmesi yeterli değildir. Hakemlik mesleğine olan bağlılık, tutku, görev bilinci, hakemin kendi motivasyonu etkilidir. Karar verebilme, kararları mantıklı ve çabuk verebilme, pozisyonları süzebilme, tarafsız olabilme, cesaretle karar verebilme, etik değerler sahip olmak da bu sürecin önemli unsurlarıdır. Hakemler için performans değerlendirmesi yapılacaksa bu değerlendirmede optimal veya en düşük performans gösterilmesinde hakemlerin sahip olduğu etkili iletişim becerisi önemlidir. Etkili iletişime sahip olan hakemlerin başarılı olabileceği söylenebilir (Sülün, 2013).

Hakem, müsabaka esnasında maçı yönetirken görevini en başarılı şekilde sahiplenmelidir. Müsabaka esnasında görevi ne olursa olsun mesleğini severek yapmalıdır. Önemi olmayan veya ufak diye ifade edilen müsabakalarda bile bu çok önemli bir maçı yönetiyormuş sorumluluğuyla davranmalıdır. İddiası olmayan iki takımın maçını dahi şampiyonluk müsabakası havasında yöneten hakemler, sporcular, teknik ekip, taraftar üzerinde ağırlığını hissettirirler (Koludar, 1996).

Hakemlerin kişilik özellikleri itibariyle otoriter kişilik özelliğinde oldukları ifade edilebilir. Ancak bunu söylemek için yeterli bilimsel çalışma mevcut değildir. Önemli olan nokta hakemlerin yapıları iş gereği kişisel tepkilerine ve duygularını

kontrol altında tutmaları gerektiğidir. Otoriter ve katı görünüşü ortadan kaldırmak için kendilerini kontrol etme becerisine sahip olmalıdırlar (Cel, 1994).

2.3. Empati

Empati terimi ilk olarak Alman psikolog Theodor Lipps (1897) tarafından “einführung” adı altında psikolojiye kazandırılmıştır. Kendinizi nesnelere özdeşleştirme ve onların yerine koyabilme ifadesiyle empatiyi şöyle tanımlamıştır; “Bir sanat eserini anlamak için kendini o eserin içinde hissetmek gerekir”.

Empati kelimesinin menşe öz bilinç kavramıdır. Kişi kendi duyguları ile ilgili olarak ne kadar farkında ve açık ise karşısında bulunan kişinin de duygularını ve hislerini anlamayı ve okumayı becerebilir. Kişi eğer kendi duygularını bilemiyorsa veya ne hissettiğini tam olarak ifade edemiyorsa karşısındaki kişileri de anlaması o derece zor olmaktadır. Bazı durumlarda insanlar duygularını kelime dökmekte zorlanabilirler. Bazı durumlarda da karşı taraftaki kişinin duygularını anlamak için jestler, ses tonu gibi hareketler etkili olabilir. Çoğu kez ise yüz ifadesi ile birlikte sözsüz ifadelerin anlaşılması karşı tarafı anlayabilmenin anahtarı olabilir (Goleman, 1995).

Empati genel anlamı ile bir kişinin kendisini karşısındaki yerine koyması ve karşı taraftaki kişinin duygularını fark ederek karşı taraftaki kişiyi anladığını ifade etmesi kavramı ile açıklanabilir. Bu haliyle hem bilişsel hem de duygusal bir süreçtir ve kişinin kendisini karşısındaki durumunda hayal etmesiyle, kendi benzer deneyimlerini hatırlamasıyla gerçekleşmektedir. Tanımın içeriğinden de anlaşılacağı gibi empatide duygular çok önemlidir. Hatta insanın başkalarıyla ilişkilerinin ayırt edici niteliği ve paydası olarak kabul edilen empatiden yoksun olmak, duygudan yoksun olmak olarak değerlendirilmektedir (Lupton,2000).

Dökmen empatiyi; bir insanın kendisini karşısındaki kişinin yerine koyması ve karşı tarafın düşünce ve duygularını doğru olarak anlamlandırması olarak ifade etmiştir (Dökmen, 2004).

Bir kişinin karşısındaki bir kişi ile empati kurma noktasında önemli ve gerekli olan unsurları ifade etmek gerekir. Bu gereksinimler;

a) Kişi empati kuracağı kişinin yerine kendisini koymalıdır. Bir konu hakkında olayları değerlendirirken karşısındaki kişinin fenomenolojik alanını tanıması ve o alana hitap etmesi gerekir. Burada fenomenolojik kavramı ortaya çıkmaktadır. Psikolojide fenomenolojik yaklaşımı, her bireyin kendisini ve çevresini, kendine özgü bir biçimde

algılaması önemlidir. Bu algılama alanı sübjektif yani öznel bir alandır. Dolayısıyla bu alan kişisel ve kişiye özeldir. Kişinin olaya bir bakış alanı olduğu ve olaylara bu bakış açısıyla baktığı ifade edilir. Bazı durumlarda insanı anlamak istiyorsak, kişinin dünyaya nasıl baktığını anlamalıyız. Olaylara bakarken de o pencereden o bakış açısıyla bakmak ve öyle yaşamak gerekir. Bun sürecin doğru işleyebilmesi için empati kurmak önemlidir. Bu durumda karşıdaki kişinin rolüne bürünerek, kendini onun yerine koyarak olaylara karşı tarafın penceresinden bakmak gerekmektedir.

b) Empatinin sağlıklı kurulmuş olması için, karşı taraftaki kişinin düşünce ve duygularını tam olarak ve doğru bir şekilde anlamak önemlidir. Karşı taraftaki kişinin sadece duygularını veya sadece düşüncelerini anlamak yeterli olmayacaktır. Empati kavramı ifade edilirken karşımıza iki temel bileşen ortaya çıkmaktadır. Bu iki kavram; bilişsel ve duyuşsal komponentlerdir. Karşıdaki kişinin rolüne bürünerek karşıdaki kişinin ne düşündüğünü anlamak bilişsel bir niteliktir. Bu kavram aynı zamanda bilişsel rol alma veya bilişsel perspektif alma olarak da ifade edilir. Karşıdaki kişinin hissettikleri duygunun benzer şekilde hissedilmesi de duygusal nitelikte bir durumdur. Bu kavram da duygusal rol alma veya duygusal perspektif alma olarak ifade edilir. Bilişsel rol alma durumunu duygusal rol almanın ön şartı olarak ifade edebiliriz.

c) Empati kavramını ifade ederken kullanılan son bileşen de empati kuran kişinin zihninde oluşturduğu empatik anlayışı karşı taraftaki kişiye aktarması durumudur. Karşı da bulunun kişinin duygularını ve düşüncelerini tam olarak anlamış olsak dahi, onu anladığımızı karşı tarafa ifade etmediğimiz durumda empati kurma süreci tamamlanmış olmamaktadır. Bir arkadaşımızın üzüldüğünü düşünelim. Kendimizi karşı taraftaki kişinin yerine koyup, neler yaşadığını anlamaktayız. Onun içinde hissetmiş olduğu duyguları benzer şekilde hissedebiliriz. Bu anlayıştan sonra, bu durumu karşı tarafa ifade etmek gerektiğinde sanki hiç bir şey olmamış gibi gülümseyerek “takma kafanı” diye bir davranış gösterebiliriz. Eğer böyle bir durumun içine girsek, yüzümüzde oluşan ifadeyle ve söylemiş olduğumuz sözle içimizdeki duygular arasında bir zıtlık bir çelişki var anlamına gelir. Böyle olduğunda, empati doğru kurulmuş ama bu durum karşı tarafa tam olarak ifade edilmemiş olur (Dökmen, 1997).

Empati becerinin geliştirilmesinde rol oynama tekniğinden yararlanılabilmektedir. Özellikle bu teknik empatik duyarlılığın artırılmasında oldukça

yarar sağlamaktadır. Rol oynama tekniğinde birey karşısındaki bireyin rolünü oynayarak, o bireyin hissettiklerini ve düşündüklerini anlamaya çalışmaktadır. Bununla alakalı olarak dört farklı empati eğitimi tekniğinin değerlendirildiği bir çalışmada, modelden öğrenme ve bilgi verme tekniklerinden yardım alan yaşantısal deneyimi kazandırma tekniğinin etkili olduğu ancak bu tekniğin tek başına etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Benzer bir çalışmada da modelden öğrenme, bilgi verme ve rol oynama tekniklerinin empati becerisini geliştirmekte etkili oldukları sonucuna varılmıştır (Uygun, 2006).

Empati; bir kişinin kendini karşısında bulunan kişinin yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması olayıdır. Bu tanım basitmiş gibi gözükse de arkasında birçok kuramsal bileşen vardır. Rogers (1983) empatiyi “nazik bir varoluş şekli” olarak açıklamıştır. Fakat bu varoluş durumunu ancak kendisinden emin bir kimsenin gerçekleştirebileceğine vurgu yapar. Kişi tuhaf ve saçma dünyasına girdiği anda kaybolmayacak ve istediği zaman kendi dünyasına rahatlıkla geri dönebilir durumda olduğunda bu süreci yönetebilir (Rogers, 1983). Rogers’ın bu tanımı empatiyi, bir kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyması ve olaylara da karşısındakinin bakış açısıyla bakması olarak tanımlar. Devamında o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak ifade edebilmek, hissetmek ve bu durumu da karşısındaki kişiye iletmesi süreci olarak tanımlar (Dökmen, 2006).

Empati oldukça önemli bir değişken olarak karşımıza çıkar. Özellikle kişiler arası etkin ve sağlıklı iletişimde oldukça önemli bir yere sahiptir. Borke, empatiyi sosyal uyum ile ilişkilendirmiş, bu uyuma katkısı olan temel insan özelliklerinden biri olarak belirtir. Yaşamın her anında kullanılması gereken empati bu özelliğiyle önemli olmaktadır (Borke, 1973).

Empati farklı bilim alanlarında da karşımıza çıkmaktadır. Özellikle günümüzde psikiyatride ve psikolojide adından sıkça söz edilir. Bu iki bilim alanı için önemli bir yer tutmaktadır. Empati ile ilgili çalışmalar çokça yapılmıştır. Psikoloji ve psikiyatri özelinde incelendiğinde bu çalışmaların sıklıkla yapıldığı görülmektedir. Klinik ve sosyal psikolojide gelişim, danışma, okul ve iletişim psikolojisi alanlarında da empati kavramı araştırılmıştır. Bu araştırmaların neticesinde bu konuya ilişkin oldukça büyük bir bilgiye sahip olunmuştur (Dökmen, 2005).

Empati kurmada, karşınızdaki bireye yardım etme davranışı vardır. Kendisini sıkıntıda hisseden bir kişi arkadaşına sıkıntısını anlatırsa ve arkadaşı da o kişinin sıkıntısını empatik bir şekilde dinleyip onu geri yansıtırsa, o kişinin sıkıntısı biraz hafiflemiş olur ve böylece empati kurularak sıkıntılı olan kişiye yardım edilmiş olunur. Mesela; yaşlı bir kişi sokakta yürürken birden göğsünü tutup, yere düşerse, ortada yardım edilmesi gereken bir durum vardır. Bu durumda, o kişinin çevresinde yalnız siz varsanız, yardım etme olasılığınız yüksek olur, fakat ortam kalabalık ise yardım etme olasılığınız düşer (Cüceloğlu, 2000).

Kullanım açısından empati sık kullanılan bir kavram olmakla beraber tam olarak anlaşılamayan bir kavramdır. Bu durum bu kavramın bazı kavramlarla karıştırılmasına neden olabilmektedir. Empati özellikle özdeşleşme, sempati, içtenlik ile sezgisel tanı gibi kavramlarla karıştırılmaktadır (Çelik, 2008).

Empati ve sempati kavramı arasındaki farklılıklar değişik bilim araştırmacılar tarafından farklı algılanmıştır. Özellikle deneysel psikologlar ve filozoflar bu farklılığı zor algılamıştır. Empati sürecinde yer alan kişi karşı taraftaki kişiyi anlamak için empati kullanır. Empati bu süreçte bir araç olarak kullanılır. Empati kuran kişi asla kimlik kaybına uğramamaktadır. Sempati kurma kavramında ise karşıdaki diğer kişi ile birlikte olma kavramı vardır. Kişi kendilik bilincini artırmak yerine azaltmaktadır. Empati sürecinde kişi karşıdaki kişi gibi davranır. Sempati sürecinde ise karşıdaki diğer kişi gibi olmak gerekmektedir. Empatide ana amaç karşı tarafı anlamaktır. Sempati de ise amaç karşıdaki diğer kişi gibi olabilme durumudur. Kısaca vurgulamak gerekirse empati bilmeye giden yol, sempati ise bağlantı kurmak için kullanılan bir yoldur (Lauren, 1991).

Sempati kavramı genel olarak empati kavramıyla karıştırılmaktadır. Bunun sebebi ise iki kavramın da karşıdaki insanların duygularına odaklanıyor olmasıdır. Fakat bu kavramlar arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Sempati acı çeken bir insanın duygularını hissederek ona telkinde bulunma teşebbüsünü kapsamaktadır. Bu bakımdan sempati duyan birey eğer karşısındaki bireyin acısını yatıştırmazsa kendini suçlu hissedebilecektir (Öner, 2001).

Bir insana sempati duymak demek, o insanın sahip olduğu duygu ve düşüncelerin aynısına sahip olmak demektir. Karşıdaki insana sempati duyuluyorsa, sempati duyan kişinin onunla birlikte acı çektiği veya sevindiği anlaşılmaktadır. Empati

kurulduğunda ise karşıdaki insanın duygu ve düşüncelerini anlamak esastır. Sempatide duyulan kişiyi mutlaka anlamak gerekmemektedir; sempatide esas olan yandaş olmaktır. Empati kurulduğunda ise karşıdaki insanla aynı duyguları paylaşmak gerekmez. Sadece onun duyguları ve düşünceleri anlaşılmaya çalışılır. Bir insanı anlamak başka şeydir, ona hak vermek başka şeydir. Empatide anlamak, sempatide ise anlayıp anlamadığına bakılmaksızın o kişiye hak vermek söz konusudur (Dökmen, 1997).

Özdeşleşme kavramında birinin farklı bir birey gibi olması ve farklı bir birey gibi tutum ve davranış sergilemesi söz konusu olmaktadır. Bu açıdan birey bu kavram kapsamında kendi benliği yerine başka birinin benliğini kullanmaktadır. Empatide iki farklı benlik ayrı olarak bulunmaktayken, özdeşleşmede iki kişi aynı benlikte yer almaktadır (Uğur, 2007).

Özdeşleştirme ile karşıdaki birey model olarak alınmaktadır. Bu açıdan karşıdaki bireyin hisleri ve tutumlar kişinin kendi hisleri ve tutumları olmaktadır. Bu durum neticesinde de özgün fikirlerin kaybolması söz konusu olmaktadır. Bu durum ise taraflı bir görüş ortaya koymamıza neden olacaktır. Söz konusu şartlar empatinin zarar görmesine neden olabilecektir (Uğur, 2007).

İçtenlik ile empati kavramları yakın ilişki içerisindeyler. Empati ile birey karşıdaki insanın hislerini anlayarak bunları kendi içine yansıtmaktadır. İçtenlik kavramıyla da empati kurarken bireyin kendi iç dünyasını anlayabilmesi açısından uğraş içerisinde olması sağlanmaktadır (Öner, 2001).

Barrett Lennard kişi ile empati kurarken bu sürecin dört aşamada meydana geldiğini ifade etmiştir. Birinci aşama; bireyin duygularını fark etmesi ve anlaması, ikinci aşama; iletişim kurması, üçüncü aşama; bireyin dinlendiğini ve anlaşıldığını hissetmesi, dördüncü aşama ise bireyin kendini ifade etmesidir (Mete ve Gerçek, 2005).

Freud'a göre empati, ilk olarak karşınızdaki kişiyle özdeşim kurma ve daha sonra onun duygularını taklit etme yoluyla kurulur. Bu mekanizma bize başkalarının düşüncelerini anlama ve bir görüş oluşturma olanağı sağlar. Empati, bir başka kişinin iç dünyasına girerek onun duygu ve düşüncelerini anlama kapasitesidir. Ayrıca bu tanımlamayla birlikte kuramsal yaklaşımında yer alan kavramları da kullanarak empatinin bir başkasının yaşantısına katıldığını hayal ederek, bir içe bakış olduğunu söylemektedir (Özcan, 2002).

Tarhan ise; bizim kültürümüzde empati yıllardır diğerkâmlık olarak geçmektedir. Kültürümüzde kullanılan diğer bir kelimede “hemhal olmak”, karşı tarafla aynı halde olmak, ona yandaş olmak, taraftar olmak, sempati duymak gibi manalar taşır. Diğerkâmlık ise kişinin başkaları hakkında da gam, kaygı hissetmesi, başkalarının da iyiliğini düşünerek hareket etmesi anlamına gelir demektir (Tarhan, 2011).

Empatinin bileşenleri;

Bilişsel Empati: empati bilişsel açıdan diğerinin niyetlerini, gereksinimlerini, fikirlerini, hislerini anlamaktan meydana gelen bir eylemdir.

Duygusal Empati: Bu empati bileşeni diğer insanların duygularına duyarlı olma ve onların duygularını paylaşabilme yetisi ifade etmektedir. Empati kavramı içerisinde duygusal bileşen yer almazsa empati yalnızca diğer bireylerin hayatlarını tanımlama yetisi olacaktır. Bu bakımdan duygusal yön empati açısından oldukça önemlidir (Yılmaz, 2003).

Bildirişimsel Empati: Bu bileşen empati kapsamında edinilen duygusal ve bilişsel unsurların karşıdaki bireye aktarılmasını kapsamaktadır. Bu açıdan empati karşıdaki bireylerin duygu ve düşüncelerini algılama ve bunları onlara doğru aktarma becerisi olmaktadır (Öner, 2001).

Algısal Empati: Algısal empati karşıdaki bireyle iletişim halindeyken tecrübe edilen unsurları kapsamaktadır. Bu açıdan karşıdaki bireyin ses tonu, sözleri, mimikleri, zamanlaması gibi unsurlar algısal empati kapsamında ele alınmaktadır. Algısal empati unsurlar anlaşılmadan karşıdaki bireyin bilişsel ve duygusal verileri tam olarak anlaşılacaktır. Bu olguların anlaşılması durumunda yaşantısal bildirimlere geçilebilecektir (Öner, 2001).

Spor yarışmaları sırasında sporcular, hakemler, seyirciler, antrenörler şartların verdiği stres ve heyecanla birlikte bazen agresif tutum ve davranışlar sergileyebilmektedirler. Söz konusu agresif tutum ve davranışlar bazı durumlarda şiddet ve saldırganlık gibi durumların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Bu açıdan sportif yarışmalarda empatik davranış söz konusu negatif olguların ortaya çıkmaması açısından oldukça önem kazanmaktadır. Hakemin veya karşıdaki rakibin ne hissettiğini ve düşündüğünü anlayabilen bir sporcu, yarışma sırasında çok fazla stres yaşıyor olsa bile daha mantıklı düşünebilecek ve böylece yarışmayı dostluk, centilmenlik üzerinden yürütebilecektir. Böylece spor müsabakası daha keyifli bir süreç

haline gelebilecektir. Spor müsabakaları ve yarışmaları hakemler, sporcular, seyirciler ve antrenörler açısından oldukça farklı duygu ve düşüncelerin yaşandığı şartlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple bu gibi ortamlarda herkes oldukça heyecanlı olmaktadır. Söz konusu heyecan ortamında genel olarak antrenörlerin, sporcuların, seyircilerin ve hakemlerin ruhsal durumları üzerinde pek durulmamaktadır. Herkesin başarıya odaklanmış olması spor ahlakı, fair-play gibi olguların çiğnenmesine neden olabilmektedir. İzleyicilerin kendilerini sporcu, hakem ve antrenörler yerine koyması ve sporcu, antrenör ve hakemlerin de kendilerini seyirciler yerine koyması spor kalitesinin artmasını sağlamakla birlikte spordan alınan keyfin de artmasını sağlayacaktır (Öztürk ve diğ., 2004).

Empati kuracak kişi kendisini karşısındakinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır. Başka bir söyleyiş ile, empati kurmak isteyen kişinin karşısındaki kişinin fenomenolojik alanına girmesi gerekir. Fenomenolojik alan demek ile; her insanın bir fenomenolojik alanı var olduğu ve her insanın gerek kendisini gerekse çevresini kendisine özgü biçimde algıladığı kastedilmektedir. Kişinin bu algısal yaşantısı tamamen kendisine özgüdür. Bu varsayıma göre eğer bir insan diğer insanı anlamak istiyorsa, dünyaya onun bakış tarzıyla bakmalı, olayları onun gibi algılamaya ve yaşamaya çalışması gerekir. Bunu gerçekleştirmek için de empati kurulmak istenilen kişinin rolüne girilmeli onun yerine geçerek olaylara adeta onun gözlüklerinden bakmak gerekmektedir. Empati kişinin kendi dünyasından çıkıp karşısındakinin dünyasına girmeyi gerektirir (Ashwort, 2000).

Spor müsabakaları esnasında; sporcuların empatik becerilerinin spor branşında etkili olduğu görüşü mantıklı bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle empati düzeyi yüksek sporcuların takım arkadaşlarını anlama düzeyleri artmasından dolayı başarılı olma olasılıklarının artacağını düşünmek oldukça mantıklı olacaktır. Bu bakımdan takımdaki empati düzeyinin takımın başarılı olma düzeyini etkilediğini ifade etmek mümkün olabilecektir (Dorak ve Vurgun, 2006).

Günlük hayat içerisinde kurulan empati ile iletişim kolaylaşmakla beraber insanlar birbirlerine daha kolay yaklaşabilmektedir. Kişilerin kendileriyle empati kurulması durumunda kişiler kendilerine değer verildiğini düşünmekte ve hissetmektedirler. Bireyin diğer insanlar tarafından anlaşıldığını görmesi bireyin kendini daha iyi hissetmesini sağlamakta ve bireyin rahatlamasına neden olmaktadır. Bu sayede

iyi bir ilişki kurulması sağlanmakla beraber karşıdaki insanın da zaman içinde empati becerisi kazanması temin edilebilmektedir. Bu bakımdan empati kuran birey aynı zamanda karşıdaki bireylere de empati kurmayı öğretebilmektedir (Yüksel, 2004).

Günlük hayatın içerisinde insanlar bazen saldırgan davranışlar içerisinde bulunabilirler, saldırganca konuşabilirler. Yanında bulunan kişinin bu şekilde davrandığını gören insan, onunla ilişkisinde empati kurduğu takdirde; saldırgan kişinin davranışlarında bir yumuşama gerçekleşir ve saldırgan kişi kendisine empatik yaklaşan kişiye karşı olumlu duygular besler. Empati kurabilme yeteneğine sahip olan kişiler, empati kuramayanlara göre arkadaşlık ilişkileri geliştirmede daha başarılı olurlar, diğer insanlarla iyi geçinirler, daha az kavga ederler ve daha fazla paylaşırlar. Empati kurmayan insanlar diğer insanların duygularına önem vermezler. Ayrıca empati geliştirmek agresif davranışların azalmasını sağlar (Özbek,2002).

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Etik Onay

Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 17.09.2018 tarihli ve 1900 sayılı izni ile yürütülmüştür (EK-1).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini Türkiye Voleybol Federasyonu tarafından Antalya-Side'de düzenlenen 2017-2018 Hakem ve Gözlemci Gelişim Seminerine katılan Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan; 371 Ulusal voleybol hakemi oluşturmaktadır. Çalışmada, ankete katılanların kişisel bilgileri kişisel bilgi formu ile toplanmıştır (EK-2).

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri Dökmen(1988) tarafından geliştirilen "Empatik Eğilim Ölçeği" ile toplanmıştır (EK-3).

Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Eğilim Ölçeğinin amacı; kişilerin günlük yaşamında empati kurma eğilimlerini ölçmektir.

"Empatik Eğilim Ölçeği" 5'li likert türünde olup 20 maddeden oluşmaktadır. Maddeler; 1: Tamamen Aykırı, 2: Oldukça Aykırı, 3: Kararsızım, 4: Oldukça Uygun, 5: Tamamen Uygun olarak derecelendirilmiştir. Ölçek maddelerinin yaklaşık yarısı, katılımcıların evet deme eğilimlerini önlemek için negatif olarak yazılmıştır. Ölçekte yer alan; 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13 ve 15. maddeler negatif ifadeler olup, ters puanlanmıştır.

3.4. İstatistiksel Değerlendirme

Araştırmada veri toplama aracı olan ankete, araştırmaya katılan deneklerin verdikleri cevaplardan elde edilen veriler, dereceli ölçek kullanılarak sayısallaştırılmış, toplanan verilerin çözümlenmesinde SPSS 22.00 programından yararlanılarak istatistik paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde Student t testi, tek yönlü anova ve LSD testleri kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak alınmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmada elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Voleybol Hakemlerinin Cinsiyete göre empati puanı

Cinsiyet	N	Ort.	S.S.	t	P
Kadın	101	67,17	7,50	0,63	0,528
Erkek	270	66,37	8,45		

Cinsiyete göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 2. Voleybol hakemlerinin yaş grubuna göre empati puanı

Gruplar	n	Ort.	S.S.	Min.	Maks.	F	P
32 yaş ve altı	56	66,00	7,85	34,00	85,00	0,65	0,512
33-39	140	67,20	7,27	39,00	88,00		
40 ve üzeri	175	66,28	8,97	20,00	91,00		
Total	371	66,58	8,19	20,00	91,00		

Yaş grubuna göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3. Voleybol hakemlerinin hakemlik yılına göre empati puanları

Yıl	n	Ort.	S.S.	Min.	Maks.	F	P
3-8 yıl	52	65,94	7,91	34,00	80,00	1,010	0,038
9-15 yıl	142	67,32	7,58	39,00	91,00		
16-21 yıl	123	66,47	7,23	40,00	88,00		
22 ve üzeri	54	65,52	11,51	20,00	88,00		
Toplam	371	66,58	8,20	20,00	91,00		

Hakemlik yılına göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. Voleybol hakemlerinin Medeni duruma göre empati puanları

Medeni durum	N	Ort.	S.S.	T	P
Evli	286	66,30	8,08	-1,33	0,184
Bekar	85	67,52	8,54		

Medeni duruma göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5. Voleybol hakemlerinin eğitim durumuna göre empati puanları

N	Ort.	S.S.	Min.	Maks.	F	P
Lise	66,03	10,18	45,00	88,00		
Üniversite	67,10	8,24	20,00	91,00	1,660	0,192
Lisansüstü	65,08	7,06	33,00	76,00		
Toplam	66,58	8,20	20,00	91,00		

Eğitim durumuna göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 6. Voleybol hakemlerinin gelir durumuna göre empati puanları

Gelir	N	Ort.	S.S.	Min.	Maks.	F	P	Fark
800-1500 (1)	19	70,52	9,81	50,00	88,00			
15001-3000 (2)	88	67,26	7,99	34,00	88,00	3,31	0,037	1>3
3001 ve üzeri (3)	264	65,94	8,07	20,00	91,00			
Toplam	371	66,49	8,20	20,00	91,00			

Gelir durumuna göre hakemlerin empati eğilim puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 7. Voleybol hakemlerinin spor dalı ile uğraşmaya göre empati puanı

Spor dalı	N	Ort.	S.S.	T	P
Evet	333	66,89	7,85	2,11	0,036
Hayır	38	63,84	10,49		

Spor dalı ile uğraşan hakemlerin empati eğilim puanı spor dalı ile uğraşmayanlardan anlamlı derecede yüksektir ($p<0,05$).

Tablo 8. Voleybol hakemlerinin uğraşılan spor dalı voleybol ve diğerleri durumuna göre empati puan

Evet	N	Ort.	S.S.	T	P
Voleybol ile uğraşanlar	246	66,97	7,92	0,673	0,501
Diğer spor dalları ile uğraşanlar	87	65,81	8,68		

Uğraşılan spor dalı voleybol ve diğerleri olma durumuna göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 9. Voleybol hakemlerinin yaşam yerine göre empati puan

	n	Ort.	S.S.	Min.	Maks.	F	P
Büyükşehir	250	66,20	8,41	20,00	88,00		
Şehir	81	68,265	6,55	50,00	86,00	1,959	0,142
İlçe	40	65,67	9,50	39,00	91,00		
Toplam	371	66,59	8,20	20,00	91,00		

Yaşam yerine göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 10. Voleybol hakemlerinin memur ve diğerleri empati puanı

Meslek	n	Ort.	S.S.	T	P
İşçi-Memur	181	66,98	8,42	1,179	0,247
Diğerleri	190	66,20	7,97		

Memur ve diğerleri olma durumuna göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada tablo 1 incelendiğinde; araştırmaya katılan hakemlerin cinsiyete göre empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Özkan Beyaz'ın 2016 yılında yapmış olduğu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin İncelenmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği adlı çalışmasında; cinsiyete göre kadın ve erkek öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Bu bulgu yapmış olduğum çalışmayı istatistiksel olarak desteklemektedir.

Fusun Öztürk ve arkadaşlarının 2004 yılında yapmış oldukları Antrenör ve Hakemlerin Empati Durumlarının Araştırılması adlı çalışmalarında; cinsiyete göre bayan ve erkek hakemler arasında empatik yaklaşım bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptamıştır ($p=0,03$).

Empatik eğilim ile cinsiyet ilişkisini inceleyen diğer çalışmalara bakıldığında, Yılmaz ve Akyel (2008), 196 beden eğitimi öğretmen adayının empatik eğilim düzeylerini araştırdıkları çalışmalarının sonucunda, cinsiyetin öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyine etkisinin olmadığını ($p>0,5$) ortaya koymuşlardır.

Öznur Akpınar ve arkadaşlarının 2018 yılında yapmış oldukları Atletizm Sporcularının Empati Kurma Düzeylerinin İncelenmesi adlı çalışmalarında sporcuların empati eğilim düzeylerinde puan ortalamalarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($P>0.05$).

Bu araştırma sonuçlarının çoğunda farklılığın anlamsız, ancak kadınların erkeklerden daha yüksek empatik beceri ortalamasına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, kadınların erkeklere oranla olaylara daha çok duygusal tepki gösterdikleri genel kabulüne de uygundur (Dökmen, 2013).

Tablo 2 incelendiğinde; yaş grubuna göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Melike Esentaş ve arkadaşlarının 2017 yılında yapmış olduğu Erkek Güreş Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Gösterme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi adlı çalışmada yaş grubuna göre hakemlerde empatik yaklaşım bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Kübra Yağan ve arkadaşlarının yapmış olduğu Meslek Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Empati Kurma Düzeyleri adlı çalışmalarında öğrencilerin empati eğilim düzeyleri toplam puan ortalamalarında yaş değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p < 0,05$).

Öznur Akpınar ve arkadaşlarının 2018 yılında yapmış oldukları Atletizm Sporcularının Empati Kurma Düzeylerinin İncelenmesi adlı çalışmalarında sporcuların empati eğilim düzeylerinde puan ortalamalarında yaş değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 3 incelendiğinde; hakemlik yılına göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Fusun Öztürk ve arkadaşlarının 2004 yılında yapmış oldukları Antrenör ve Hakemlerin Empati Durumlarının Araştırılması adlı çalışmalarında; hakem ve antrenörlerin genel olarak görev yapma süresi empatik yaklaşımı etkilememiştir. Görev yapma süresi ile empati arasında önemli bir farklılık yoktur ($p = 0,4$).

Ömer Sülün' ün 2013 yılında yapmış olduğu Futbol Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması adlı çalışmada; Araştırmaya katılan hakemlerin yıl değişkenine göre hakemlerin Empatik Eğilim Düzeyleri arasında farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p: 0,936 > 0,005$).

Tablo 4 incelendiğinde; medeni duruma göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Melike Esentaş ve arkadaşlarının 2017 yılında yapmış olduğu erkek Güreş Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Gösterme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi adlı çalışmalarında medeni durum değişkenine göre hakemlerin empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Anıl Türkeli ve arkadaşlarının 2017 yılında yapmış oldukları Beden Eğitimi ve Spor Alanında Pedagojik Formasyon Alan Öğrencilerin Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi adlı çalışmalarında medeni duruma göre empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı farklılaşma görülmemiştir ($p > 0,05$).

Tablo 5 incelendiğinde; eğitim durumuna göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Ömer Sülün'ün 2013 yılında yapmış olduğu Futbol Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması adlı çalışmasında; Araştırmaya katılan hakemlerin eğitim düzeyi değişkenine göre hakemlerin Empatik Eğilim Düzeyleri arasında farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($P:0,159 > 0,005$).

Fusun Öztürk ve arkadaşlarının 2004 yılında yapmış oldukları Antrenör ve Hakemlerin Empati Durumlarının Araştırılması adlı çalışmalarında; hakem ve antrenörlerin eğitim durumuna göre empatik yaklaşım oranları farklılaşmamaktadır. Eğitimle empatik yaklaşım arasında önemli bir farklılık yoktur ($p=0,3$).

Tablo 6 incelendiğinde; gelir durumuna göre hakemlerin empati eğilim puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 7 incelendiğinde; spor dalı ile uğraşan hakemlerin empati eğilim puanı spor dalı ile uğraşmayanlardan anlamlı derecede yüksektir ($p < 0,05$).

Fusun Öztürk ve arkadaşlarının 2004 yılında yapmış oldukları Antrenör ve Hakemlerin Empati Durumlarının Araştırılması adlı çalışmalarında; hakem ve antrenörlerin daha önce spor yapmış olmak veya olmamak empatik yaklaşımı etkilememektedir. Daha önce spor yapmayla empatik yaklaşım puanları arasında farklılık yoktur ($p=0,8$).

Tablo 8 incelendiğinde; uğraşılan spor dalı voleybol ve diğerleri olma durumuna göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 9 incelendiğinde; yaşam yerine göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 10 incelendiğinde; memur ve diğerleri olma durumuna göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Cinsiyete göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır.

Eğitim durumuna göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır.

Hakemlik yılına göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli farklılık bulunmuştur. Bu farklılık ikinci ve üçüncü yıl grubunda olanların empati puanlarının birinci ve dördüncü yıl grubunda olanlardan daha yüksek olması şeklindedir.

Hakemlik yılı çok fazla olduğunda empati seviyesinin düştüğü söylenebilir. Bununla birlikte birinci yıl grubunda tecrübesiz olma durumu söz konusu olabilirken, dördüncü yıl grubunda da sürantrene olma durumu söz konusu olabilir.

İkinci ve üçüncü yıl grubunda olanların empatik eğilim puanlarının yüksek çıkmasının nedenleri arasında, tecrübe kazanma ve tecrübeyi doğru, verimli, net ve kesin kararlar verirken kullanma gibi becerilerden bahsedilebilir.

Voleybol hakemlerinin cinsiyet ve eğitim durumuna göre empatik eğilimlerinin benzer olduğu, hakemlik yılına ve hakemlik seviyesine göre ise değiştiği sonucuna varılmıştır.

Yaş grubuna göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır.

Medeni duruma göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır.

Gelir durumuna göre hakemlerin empati eğilim puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Spor dalı ile uğraşan hakemlerin empati eğilim puanı spor dalı ile uğraşmayanlardan anlamlı derecede yüksektir.

Uğraşılan spor dalı voleybol ve diğer spor branşlarına göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır.

Yaşam yerine göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır.

Memur ve diğer meslek gruplarına göre voleybol hakemlerinin empatik eğilim puanları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır.

Voleybol hakemlerinin hakemliğe seçilmesinde bir spor dalı ile uğraşan kişilerden olmasına öncelik verilmelidir. Eğer hakemler sporun içinden seçilmiş bireyler olursa müsabaka esnasında yaşanan her duruma sporsal bakış açısıyla yaklaşarak müdahale ederler. Bu müdahaleler beraberinde doğru kararlar getirebilir.

Voleybol hakemlerinin hakemlik süreci içerisinde değişik organizasyonlarda görev almaları önerilir. Bu değişik organizasyonların barındırdığı farklı ortamlar beraberinde farklı bakış açıları getirir. Uzman kişiler tarafından bilgilendirme ve gelişim seminerleri düzenlenmelidir. Gelişen teknolojiyle beraber kendini geliştiren ve gelişime açık hakemler yetiştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Açıkada C. Ergen, E. Bilim ve Spor, Ankara, Tek Ofset Matbaacılık.1990;1.
- Ahrabi-Fard I. Three phases dynamic flexibility training to improve spiking velocity. Performance Volleyball Conditioning 1999;7(6):1-2.
- Aka H. Profesyonel futbolcuların empatik eğilim düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma, yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi 2014;16.
- Akarçeşme C. Elit bayan voleybolunda maç sonucunu açıklayan değişkenlerin lojistik regresyon yöntemi ile belirlenmesi ve maç kazanmaya yönelik olasılık modelinin tahmini, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 2010;2-17.
- Ashworth P. Achieving empathy and engagement: a practical approach to the design, conduct and reporting of phenomenographic research ,sheffield hallam university, uk and ursula lucas, University of the West of England, Uk Studies In Higher Education 2000;25(3),295-309..
- Beacke H. Voleybolda takım taktikleri ve antrenörlük yöntemleri III. Voleybol Bilim ve Teknoloji Dergisi 1996;1:16-24.
- Bengü M. Adam Voleybol. 1. Baskı, İstanbul, Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.G. 1983;14-34.
- Beyaz Ö, Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin incelenmesi, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Eskişehir 2016;20-22.
- Borke H. The development of empathy in Chinese and American children between three and six years of age: A cross-cultral study. Devolopmental Psychology 1973;9:102-108.
- Cel A. Hakemlik psikolojisi. Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, çeviren: Kin A, Ankara, 1994;1:21-23.
- Cengiz R, Pulur A. Hakemlerin fair play olaylarına bakış açıları. Celal Bayar Üniversitesi Spor Felsefesi ve Sosyal bilimleri Sempozyumu, Manisa, Özet Kitapçığı, 2004;17-20.
- Çelik E, Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin empatik eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı, Konya 2006;19-24.
- Cüceloğlu, D. İnsan ve davranışı. Remzi Kitabevi, 8. Basım, İstanbul. 1998;44.
- Çelenk B, Manşet pas. Voleybol Bilim ve Teknoloji Dergisi 1998;3:16-22.

- Doğan B, Moralı S. Futbolda seyirci taşkınlıkları ve bunun altında yatan psiko-sosyal nedenler. Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi 1996;6:4.
- Doğan O. Spor psikolojisi ders kitabı. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2004;97.
- Dorak F, ve Vurgun N, Takım sporları açısından empati ve takım birlikteliği ilişkisi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 4 (2), 73-77, Ege Üniversitesi. 2006.
- Dökmen Ü. (Empatik Beceri Ölçeği): İletişim çatışmaları ve empati. Ankara, Sistem Yayıncılık, 1997;136-138.
- Dökmen Ü. Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati. İstanbul, Sistem Yayıncılık. 2004;11-55.
- Dökmen Ü. İletişim çatışmaları ve empati. Ankara, Sistem Yayıncılık. 2005;20-43.
- Dökmen Ü. İletişim çatışmaları ve empati, 35. Baskı, Ankara, Sistem Yayıncılık. 2006;16-36.
- Durna E. Türkiye’de futbol ve hakem. İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Basımevi.1997;18-29.
- Eralp F, Çotuk Y. Voleybolda temel beceriler. İstanbul, Morpa Kültür Yayınları. 2006; 10-48.
- Esentaş M, ve Ark. Güreş hakemlerinin öfke ve kızgınlık düzeyleri ile empatik eğilim gösterme düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, Ulusal Spor Bilimleri Dergisi, Batman 2017;22-25.
- Evans, R. Ve Bellon, E. the sly seductress : power. for the good of the game. Çeviren: Cem SATMAN. (Fifa Yardımcı Hakemi). California, USA (Sinsi ayartıcı güç) 2000;17-22.
- Fifa, History of futbol. Fıfa Magazine, April, 1996;19.
- Fıvb. Technical skills by the best volleyball players and teams in the world floresco sb, tse mt, ghods-sharifi s. dopaminergic and glutamatergic regulation of effort- and delay-based decision making neuropsychopharmacology 2008;33:1966-1979.
- Fröhner B, Voleybol oyun kuramı ve alıştırılmaları. Cengiz A (Çev) 1. Ankara: Bağırğan Yayınevi. 1999;8-11.
- Goleman D. Duygusal zeka neden IQ’dan daha önemlidir?. İstanbul, Varlık Yayınları. 1995;126.
- İnal A. Futbolda eğitim ve öğretim. Konya, Nobel Yayınevi.1998;25-43.

- Kabasakal K, Şahan H. Voleybol öğretim yöntemleri: A den z ye voleybol. Konya, Şelale Ofset Matbaa. 2009;12-34.
- Kat H. Bireysel sporcularla takım sporcularının stres düzeyleri ve problem çözme becerilerinin karşılaştırılması. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 2009;7-27.
- Kessel J. Skill learning. Volleytech 1992;3(92):4-10.
- Koludar S. Futbolda hakem ve sporcu. İzmir, Genç Kurt Matbaacılık.1996;17-40.
- Korkmaz F. Voleybol teknik taktik. 1. Baskı, Bursa, Ekin Kitapevi. 2003;14-32.
- Lauren W, a division of plenum publishing corporation plenum pres university of Oklohama New York. 1991;20-27.
- Lenberg KS. Editör. Coaching volleyball offensive fundamentals and techniques. 2.Nd Ed., Monterey Coacheschoice. 2004;12-30.
- Lisa M. Manşet pas. Voleybol Bilim Ve Teknoloji Dergisi 2005;1:47-73.
- Lupton D, Duygusal yaşantı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul. 2000;28-31.
- Martinus J, Buekers A. Voleybolda bloğun zaman yapısı değişik adım teknikleri hakkında bir karşılaştırma. Voleybol Bilim Ve Teknoloji Dergisi 1997;3:17-20.
- Mhk (Merkez Hakem Kurulu Yayını). (1997). Hakem kimdir? <[http:// hakemrehberi.8m.com](http://hakemrehberi.8m.com) > . 2006;17.
- Mete S, Gerçek E. Pdö yöntemi ile eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim ve becerilerinin incelenmesi. C.Ü Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2005;9(2):12.
- Nakip C. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik özyeterlilik inançları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu. 2015;24-35.
- Orkunoğlu O. Voleybolda takım gelişimi ve taktik. 1.Baskı, Ankara, Neyir Ofset.1988;5-28.
- Orta L. Dünya ve Türkiye’de futbol hakemliğinin başlangıcı ve gelişimi. 2005;19-28.
- Öner N, Farklı cinsiyet rol yönelimli kız ve erkek üniversite öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin karşılaştırılması, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 2001;19-29.
- Özbek F, İşyeri içerisindeki sorunların çözümünde empatik anlayış geliştirmek, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa. 2002;21-39.

- Özcan TC. Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocukların anne-babalarının empati düzeyi ile aile işlevlerinin incelenmesi. Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Ankara, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002; 10-22.
- Öznur Akpınar Ve Ark. Atletizm sporcularının empati kurma düzeylerinin incelenmesi. 2018; 10-17.
- Öztürk F, Antrenör ve hakemlerin empati durumlarının araştırılması, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi II Bursa. 2004;(1) 19-25.
- Öztürk F, Koparan Ş, Haşıl N, Efe M, ve Özkaya G, Antrenör ve hakemlerin empati durumlarının araştırılması, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2 (1), 19-25. 2004.
- Rogers CR. Empatik olmak değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. Akkoyun F. (Çev). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1983;16(1):103-121.
- Selinger A. Power volleyball. 1 St. Ed., New York, St. Martines Pres. 1986;12-16.
- Sellin E. The psychology of soccer officiating, Çeviren: Cem Satman Fıfa Yardımcı Hakemi. 2003;10-30.
- Sülün Ö. Futbol hakemlerinin öfke ve kızgınlık düzeyleri ile empatik eğilim düzeylerinin karşılaştırılması. 2013;7-18.
- Tarhan N. Toplum psikolojisi sosyal şizofreniden toplumsal empatiye. İstanbul, timaş yayınları. 2011;161
- Tennant M, Taktik açıdan voleybol takım oyunu. Yılmaz E, Kale R, (Çev), 1.Basım, Bizim Büro Basımevi, Ankara. 1986;8.
- Tiryaki S. Yeni başlayanlar için voleybol öğretimi. 1. Baskı, Ankara, Kıralı Matbaası.1999;8-30.
- Türkel Ç. İlköğretim öğrencilerinin sportif faaliyetlere katılım düzeyi ile sosyal uyum ve iletişim beceri düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010;13-27.
- Türkeli A. Beden eğitimi ve spor alanında pedagojik formasyon alan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi, Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, cilt:2 sayı:4 2017;3.
- Uğur A, Oluşturmacı sosyal bilgiler öğretiminde örnek olay incelemesi tekniği kullanımının öğrencilerin empatik düşünme becerilerine etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 2007;27.

- Uygun E. Psikiyatri servisinde çalışan hemşirelerin empati beceri düzeylerinin belirlenmesi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi. 2006;17-29.
- Vint P, Hızın S. Voleybol Bilim Ve Teknoloji Dergisi 1998;14–18.
- Yağan K, ve Ark, Meslek yüksek okulunda öğrenim gören öğrencilerin empati kurma düzeyler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 11 Sayı: 61, Karaman. 2018;9.
- Yenigün HS. Amatör futbolcuların sosyo-ekonomik durumlarının araştırılması. Ege Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu, İzmir Bitirme Tezi,1997;8-25.
- Yetim, A.A. Sosyoloji ve spor. Ankara: Topkar Matbaacılık. 2000;38.
- Yılmaz, A, Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 2003;32-41.
- Yılmaz İ, Akyel Y, Sınıf Öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) cilt:9 sayı:3, Kırşehir. 2008;4.
- Yurdakul G. Genç bireylerde voleybol sporunun dürtüsellik üzerine etkisinin araştırılması. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Yüksek Lisans Tezi, 2017;7-25.
- Yüksel G, Sosyal beceri envanteri el kitabı, 1. Baskı, Ankara. 2004;11.
- Yücesoy R. Modern voleybolda teknik ve taktik. 1. Ankara. 1987;5-9.
- Volleyball official journal of the american volleyball coach esassociation Feb-Mar 1999;10-12.

EK-1

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

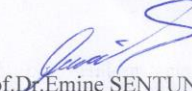
Sayı: B.30.2.ODM.0.20.08/1214-1370-1900

17.09.2018

Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÇEBİ

Etik Kurulumuza sunmuş olduğunuz **Ulusal Voleybol Hakemlerinin Empati Eğilimlerinin Belirlenmesi** başlıklı OMÜ KAİK 2017/376 Karar nolu Anket çalışması nitelikli araştırma projeniz amaç, gerekçe, yaklaşım ve yöntemle ilgili açıklamaları açısından Klinik Araştırmalar Etik Kurulu yönergesine göre incelenmiş ve etik açıdan bir sakınca olmadığına, çalışmanın süresi 6 ayı geçerse 6 aylık bildirimlerinin yapılmasına, çalışma tamamlandıktan sonra sonucunun tarafımıza en geç üç(3) ay içerisinde bildirilmesine 26.10.2017 tarihli Etik kurulumuzda oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize arz/rica ederim.

Prof. Dr. Emine ŞENTUNÇ
Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkan Yrd.

EK-2

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Adınız – Soyadınız:

1. Cinsiyetiniz?

- a) Kadın b) Erkek

2. Yaşınız?

- a)18-25 b)26-32 c)33-39 d)40 yaş ve üzeri

3. Hangi seviyede hakemlik yapıyorsunuz?

- a) Ulusal b) Uluslararası Aday c)Uluslararası

4. Hakemlikte kaçınıcı yılınız?

- a) 3-8 yıl b)9-15 yıl c)16-21 yıl d)22 ve üzeri

5. Medeni durumunuz?

- a) Evli b) Bekar

6. Eğitim düzeyiniz?

- a) Lise b) Yükseköğrenim(Bölüm..... c) Yüksek lisans
d) Doktora

7. Aylık ortalama geliriniz?

- a) 800-1500 TL b) 1501-3000 TL c) 3001-5000 TL d) 5001 TL ve üzeri

8. Herhangi bir spor dalıyla uğraştınız mı?

- a) Evet b) Hayır

9. Cevabınız ‘ Evet ‘ ise hangi spor dalı?

- a) Voleybol b) Futbol c) Basketbol d) Diğer(.....)

10. Yaşamınızı geçirdiğiniz yerleşim merkezi neresidir?

- a) Büyükşehir b) Şehir c) İlçe

11. Mesleğiniz nedir?

- a) Öğrenci b) İşçi c) Serbest meslek d) Memur
e) Diğer (.....)

EK-3**EMPATİK EĞİLİM ÖLÇEĞİ**

Aşağıda bulunan ifadelerin yanında bulunan boşluklardan sizin için uygun olana “X” işareti koyunuz.

1:Tamamen aykırı

2:Oldukça aykırı

3:Karasızım

4:Oldukça uygun

5:Tamamen uygun

		1	2	3	4	5
1	Çok sayıda dostum var.					
2	Film seyredirken bazen gözlerim yaşarır.					
3	Sıklıkla kendimi yalnız hissederim.					
4	Bana dertlerini anlatanlar yanımdan ferahlamış olarak ayrılırlar.					
5	Başkalarının problemleri, beni kendi problemlerim gibi ilgilendirir.					
6	Duygularımı başkalarına iletmekte güçlük çekerim.					
7	İnsanların film seyredirken ağlamaları tuhafıma gider.					
8	Birisiyle tartışırken bazen dikkatim onun söylediklerinden çok vereceğim cevaplar üzerinde yoğunlaşır.					
9	Çevremde çok sevilen bir insanım.					
10	Televizyondaki filmler mutlu sonla bitince rahatlarım.					
11	Düşüncelerimi başkalarına iletmekte güçlük çektiğim olur.					
12	İnsanların çoğu bencildir.					
13	Sinirli bir insanım.					
14	Genellikle insanlara güvenirim.					
15	İnsanlar beni tam olarak anlamıyorlar.					
16	Girişken bir insanım.					
17	Bir yakınıma derdimi anlatmak beni rahatlatır.					
18	Genellikle hayatımdan memnunum.					
19	Yakınlarım bana sık sık dertlerini anlatırlar.					
20	Genellikle keyfim yerindedir.					

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Mervenur Almak

Doğum Yeri: Samsun

Doğum Tarihi: 27.10.1991

Medeni Hali: Bekâr

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl): Lisans, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, 2012-2016, Beden Eğitimi Öğretmenliği, Pedagojik Formasyon, 2017

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl : Atakum Halk Eğitim Merkezi (2016-.....)

Omü Vakfı Koleji (2017-.....)

Atakum Belediyesi Spor Kulübü (2018-.....)

E-posta: mervenur.almak.ma@gmail.com